

Адам хукукларының эхлиумумы Декларациясы

Гирिश

Баш ассемблея эхлиумумы парахатчылыгың, адалатлылыгың ве азатлыгың эсасы болуп дурян адамзат машгаласының агзаларының хеммесине махсус болан мертебесини, дең дережели ве айрылмаян хукукларыны гөз өңүнде тутуп,

адам хукукларына болан эсгермезлик этмегиң ве йигренжиң адамзадың выжданыны гахар-газаба мүндүрйән вагшычылыклы херекете гетирмеклигини ве адамларың бейик ниетиниң ыглан эдиши ялы адамлар сөз ве пикир азатлыгына эе болуп, горкудан ве мэтэчликден азат болуп яшар ялы дүңйэни гурмаклыгы гөз өңүнде тутуп,

адам өзүниң иң соңкы серишдеси хөкмүнде залымлыга ве эзъет бермэ гаршы сөвеше галмага межбур болмазлыгыны үпжүн эдерялы адам хукукларыны кануның гүйжүниң горамалыдыгыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасы өз Уставында адамың эсасы хукукларына, адамзат шахсыетиниң гымматына ве мертебесине, ве эркеклер билен аялларың дең хукугуна болан ынамыны ыкрар этмегини ве гиңишлейиң азатлыкда дурмуш шертлериниң говуланмагына ве социал өсүше ярдам этмек барадакы карарыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасының агзалары - дөвлетлериң адам хукукларыны ве эсасы азатлыклары бержай этмэге ве эхлиумумы хормат этмэге өз үстлерине алан борчларыны гөз өңүнде тутуп,

шол өзлерине алан борчлары долы ерине етирмекде шу хукукларың ве азатлыкларың хэсиетини эхлиумумы дүшүнмеклигиң улы эхмиетиниң бардыгыны гөз өңүнде тутуп,

хер бир адам жемгыетиң хер бир гурамасы хемише шу Декларация эсасланып, билим хем-де ылым үсти билен шу хукуклара ве азатлыклара хормат гоймаклыга ярдам этмэге чалышмаклары үчин, ве милли хем-де халкара прогрессив чэрелериң үсти билен, ве олары дөвлетлериң – Гураманың агзаларының халкларың арасында - да, оларың юрисдикциясының астындакы халкларың чэгинде - де эхлиумумы ве нетижели ыкрар этмеклери ве амала ашырмаклары үчин шу Адам хукукларының эхлиумумы Декларациясыны хемме халкларың ве дөвлетлериң ерине етирмэге чалышмалы везипеси хөкмүнде ыглан эдйэр.

1-нжи МАДДА

Хемме адамлар өз мертебеси ве хукуклары боюнча дең ягдайда дүңйэ инйэрлер. Олара аң хем выждан берлендир ве олар бир-бирлери билен доганлык рухундакы гарайышда болмалыдырлар.

2-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияның ыглан эдйән хемме хукукларында ве азатлыкларында жынсына, реңкине, аял-эркеклигине, дилине, сыясыя-да башга гарайышларына, миллия-да социал гелип чыкышына, байлыгына, гатлагына я-да башга ягдайына серетмезден дең дережеде пейдаланмалы.

Онданам башга адамың дегишли юрдуның я-да ериниң гарашсыз, гөзегчилик астында, өзүни өз башдак доландырмаян я-да өз башдаклыгың башга бир чэklenдирилмек ягдайында болмагына серетмезден сыясы, хукук я-да халкара статус эсасында тапавут гоюлмалы дэл.

3-нжи МАДДА

Хер бир адам яшамага, азатлыга ве шахсы элдегрилмесизлиге хукуклыдыр.

4-нжи МАДДА

Хич ким гулчулыкда я-да табынлыкда сакланмалы дэлдир: гулчулык ве гул сөвдасы эхли гөрнүшинде гадаган эдилйэр.

5-нжи МАДДА

Хич ким гыналмага я-да мертебесини кемсидйән рехимсиз, ынсаныетсиз гатнашыга ве жеза сезевар эдилмели дэлдир.

6 - нжы МАДДА

Хер бир адам, хайсы ердедигине серетмезден, онуң шахсыетиниң хукугылыгыныңыклар эдилмегине хаклыдыр.

7 - нжи МАДДА

Хемме адам канун өңүндө деңдир ве хич бир тапавутсыз кануны горага хаклыдыр.

8 - нжи МАДДА

Хер бир адам Конституция я - да канун тарапындан оңа берлен эсасы хукукларың бозулан ягдайында долы ыгтыярлы милли судлар тарапындан өз хукукларыныңың дикелдилмегине хаклыдыр.

9 - нжы МАДДА

Хич ким эсассыз туссаг эдилип, сакланылып я - да ковулып билинмез.

10 - нжы МАДДА

Хер бир адам өзүниң хукукларыныңың ве борчларыныңың аныкланылмагы үчин ве оңа гөркезилйән женаят айыпламаның догрулыгыны аныкламак үчин гарашсыз, битарап суд тарапындан адалатлылыгың хемме талапларына лайыклыкда долы деңлик эсасында өз ишине серетдирмәге хаклыдыр.

11 - нжи МАДДА

Женаят эденлиги барада айыпланян хер бир адам, тә оңа горанмага эхли мүмкинчиликлериң дөредилен ачык судуң серетмегинде онуң гүнәси канун эсасында аныкланянча, ол гүнәкәр дэл дийлип хасапланылмага хаклыдыр.

Хайсыдыр бир херекет эденлиги я - да херекетсизлик эденлиги үчин шонуң эдилен дөврүндө милли канунлар боюнча я - да халкара канунлар боюнча женаят хасапланылмаян болса, хич ким соңра ол боюнча гүнәкәрчилиге чекилип билинмез. Шейле хем женаятың эдилен дөврүндәкиден артыкмач жеза чәреси белленилип билинмез.

12 - нжи МАДДА

Хич кимиң шахсы ве машгала дурмушына эсассыз аралашылып, онуң яшайыш жайыныңың элдегрилмесизлигине, онуң хабар серишделериниң сырына я - да онуң намысына ве абрайына эсассыз каст эдилип билинмез. Хер бир адам шейле аралашылмакдан ве каст эдилмекден канун тарапындан горага хаклыдыр.

13 - нжи МАДДА

Хер бир адам хер бир дөвлетин чәгинде бир ерден башга ере эркин эркин гитмәге ве өзүне яшамага ер сайлап тутмага хаклыдыр.

Хер бир адам ислендик юрды, шол санда өз юрдуны хем ташлап гитмәге ве өз юрдуна доланып гелмәге хаклыдыр.

14 - нжи МАДДА

Хер бир адам ызарланылмакдан гачып, башга юртлардан гачыбаталга гөзлемәге ве шол гачыбаталгадан пейдаланмага хаклыдыр.

Сыясы дэл женаят эдиленлиги үчин, я - да Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына ве принциплерине терс гелйән иш эденлиги үчин ызарланылян махалында бейле хак - хукук уланылып билинмез.

15 - нжи МАДДА

Хер бир адамың гражданлыга хакы бардыр.

Хич бир адам гражданлыктан я - да гражданлыгыны үйтгедип билмек хукугындан эсассыз махрум эдилип билинмез.

16 - нжы МАДДА

Хер бир кәмиллик яшына етен эркек ве аял, жынс алама тларына, миллетине ве динине серетмезден хич бир пәсгелчиликсиз ягдайда никалашмага ве машгала гурмага хаклыдыр. Олар

никалашян махалында - да, никада дуран махалында - да, никаны бозян махалын - да дең дережели хукукдан пейдаланярлар.

Ника диңе никалашян тарапларың эркин ве долы ылалашмаклары эсасында гыйылып билинер.

Машгала жемгыетиң тебигы ве эсасы өйжүги болуп, ол жемгыет ве дөвлет тарапындан горалмага хаклыдыр.

17- нжи МАДДА

Хер бир адам эмлэге еке өзи - де, башгалар билен билеликте - де эечилик эдип билер.

Хич ким эсассыз ягдайда эмлэгинден махрум эдилип билинмез.

18- нжи МАДДА

Хич бир адам пикир, выждан ве дин азатлыгына хаклыдыр, бу хак өз диниңи я - да гарайшыңы эркин үйтгедип билмеклиги, эркинликте өз диниңе я - да гарайышларыңа өзбашдак я - да көпчүликлейин уюп билмеклиги, көпчүликлейин я - да еке - тэк ягдайда өвренмеклиги, худая гуллуқ этмеклиги хем - де ритуал дэплери ерине етирмеклиги өз ичине аляр.

19- нжы МАДДА

Хер бир адам эркин дүңйэ гарайыша ве оны эркин аян этмэге хаклыдыр. Бу хак хич бир пэсгелчиликсиз өз дүңйэ гарайшыңың тарапыны тутмак эркинлигини ве информации ве идеялары дөвлет арачклеринден баглы дэл ягдайда дүрли серишделер аркалы гөзлемек, алмак ве яйратмак эркинлигини өз ичине аляр.

20- нжи МАДДА

Хер бир адам паракатчылыклы йыгнанышыклар ве ассоциациялар эркинлигине хаклыдыр.

Хич бир адам хайсыдыр бир ассоциация межбуры ягдайда гиризилип билинмез.

21- нжи МАДДА

Хер бир адам гөс - гөни я - да эркин сайланан векиллериң үсти билен өз юрдуны доландырмага гатнашмага хаклыдыр.

Хер бир адам өз юрдунда дөвлет гуллугына деңыгтыярлы гирмэге хаклыдыр.

Халкың эрк - ислеги хөкүметиң хөкмүрованлыгының эсасыны дүзмелидир. Бу эрк - ислег вагтал - вагтал ве галп дэл ягдайда гечирилийэн, сес азатлыгыны үпжүн эдйэн, гизлин ягдайда я - да оңа дең дережедэки башга гөрнүшде гечирилийэн, эхлиумумы дең сайламак хукугы боюнча гечирилийэн сайлавларда йүзе чыкмалыдыр.

22- нжи МАДДА

Хер бир адам, жемгыетиң агзасы хөкмүнде, социал үпжүнчилиге, ве хер бир дөвлетиң дүзүмине ве мүмкинчиликлерине лайыктыкта милли тагалларың халкара хызматдашыгың үсти билен өз мертебесини ве ыкдысадыетдэки, социал ве медени угурлардакы хукугыны өз шахсыетини эркин өсдүрмэге уланмага хаклыдыр.

23- нжи МАДДА

Хер бир адам зэхмете, иши эркин сайламага, адалатлы ве оңайлы иш шертлерине ве ишсизликден горалмага хаклыдыр.

Хер бир адам, хич хили хукугы кемсидилмезден, дең зэхмете дең хак алмага хаклыдыр.

Хер бир ишлейэн адам, өзүни ве машгаласыны яшамага долы үпжүн эдйэн, герек болса башга социал үпжүнчиликлер билен үсти етирилийэн, адалатлы ве канатланарлы төлеге хаклыдыр.

Хер бир адам өз бэхбидини горамак үчин профессионал союзлары дөрөтмэге ве профессионал союзлара гирмэге хаклыдыр.

24- нжи МАДДА

Хер бир адам етерликли чэклэндирилен иш гүнүни ве вагтал -

вагтал берилйән төлегли зэхмет ругсатлары өз ичине алян дынч алыша ве бош вагта хаклыдыр.

25 - нжи МАДДА

Хер бир адам, иймити, гейими, яшайыш жайыны, онуң өзүниң ве машгаласының абаданчылыгыны ве саглыгыны сакламак үчин зерур болан социал гуллуғы ве герек болан медицина хызматыны шейле хем ишсиз галан ягдайдакы, нэсаг боландакы, инвалид боландакы, дулгаландакы, гарран вагтындакы я - да онуң өзүне баглы дэл ягдайда эмеле гелен яшайыш серишделеринден кесилендэки үпжүн эдилмэге болан хукуклары өз ичине алян дурмуш дережеcине хаклыдыр.

Энелик ве чагалык айратын хоссарлыга ве көмеге хукук берйэр. Хемме чага, никалы я - да никасыз догланлыгына серетмезден, бирмеңзеш социал горагдан пейдаланмалыдыр.

26 - нжы МАДДА

Хер бир адам билим алмага хаклыдыр. Билим, иң болманда башлангыч ве умумы билим, мугт болмалы. Башлангыч билим хөкманы болмалы. Техники ве профессионал билим хеммэ элътетерли болмалы ве ёкары билим хеммелер үчин, хер кимиң башарныгына гөрэ, дең дережеде элътетерли болмалы.

Билим адамзат шахсыетиниң долы өсмегини ве адам хукукларына ве эсасы азатлыклар болан хорматы өсдүрмэге гөнүкдирилен болмалы. Билим эхли халklar арасындакы, жынсы ве дини топарлар арасындакы өзара дүшүнишмеклиге, чыдамлылыга ве достлуга көмек этмели ве Бирлешен Миллетлер Гурамасының парахатчылыгы голдамак боюнча эдйән ишине ярдам этмели.

Ата - энелеринң өз кичи чагалары үчин билимиң гөрнүшлерини сайламакда артыкмач хукуклары бардыр.

27 - нжи МАДДА

Хер бир адам жемгыетиң медени дурмушына эркин гатнашмага, сунгатдан леззет алмага, ылмы прогрессе гатнашмага ве онуң мивелеринден пейдаланмага хаклыдыр.

Хер бир адамың ылмы, эдеби ве чеперчилик зэхмети эсасында дөрөдилен ахлак ве мадды бэхбитлери горалмалыдыр.

28 - нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияда беян эдилен хукуклар ве азатлыклар долы амала ашырып билер ялы социал хем - де халкара тертип - дүзгүне хаклыдыр.

29 - нжы МАДДА

Хер бир адамың шахсыетиниң эркин ве долы өсмеги мүмкин болар ялы жемгыетиң өнүнде борчлары бардыр.

Хер бир адам өз хукукларыны ве азатлыкларыны амала ашырян махалында диңе башгаларың хукукларыны ве азатлыкларыны долы ыкпар этмеклиги, ахлагың адалатлы талапларыны канагатландырмагы, жемгыетчилик тертип дүзгүни ве демократик жемгыетде умумы абаданчылыгы үпжүн этмек максады билен канун тарапындан кесгитленен чаклендирилмелере сезевар эдилип билинер.

Шу хукуклары ве азатлыклары амала ашырмак Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына хем - де принциплерине хич хили ягдайда гаппа - гаршы гелмели дэлдир.

30 - нжы МАДДА

Шу Декларациядакы хич бир зат хайсыдыр бир дөвлете, адамларың топарына я - да айры - айры шахсыетлере шу Декларациядакы беян эдилен хукуклары ве азатлыклары ёк этмэге гөнүкдирилен хайсыдыр бир иш билен мешгул болмага я - да херекет этмэге берилен хукук хөкмүнде дүшүнилмели дэлдир.